

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרת רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1299

מסכת בבא מציעא מ"ו-נ"ב ♦ אהלות י', ה' - י"א, א'

בס"ד, ו' ניסן תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ אדם שהבטיח להשתתף באירוע, ואח"כ הוזמן לברית, מה יעשה?
- ♦ קהילה שביקשה לבטל את התחייבותה אינה זומה הבטחת העשיר להבטחת העני
- ♦ הכרזה בבית הכנסת על מחוסר אמונה
- ♦ על איזו מצווה יש לבזבז יותר מחומש?

- ♦ הונאה במסחר עתיקות
- ♦ רכישת זכויות דיג בנהר
- ♦ קניית חפצים במכירה פומבית
- ♦ מכירת "וימפל" תמורת \$10,000
- ♦ זוכה בפיס שנאלץ לחלוק את זכייתו עם אחר
- ♦ קללת "מי שפרע", מדוע וכיצד

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

ה-ר-א-ש-ו-ן

האנונימיות היא טבעו הראשון. הענווה היא טבעו השני. הוא אפילו לא העלה על דעתו שסיפורו יפורסם בפומבי. צנוע, צנוע.

יום אחד, לא סגרירי ולא אביבי, שגרתי לחלוטין, הוא פתח בשיחה עם בן תורה והשיח לפי תומו את אשר על לבו. דבריו היו כה מרגשים בפשטותם, עד שבתום שיחתם, בן שיחו נטל עט ונייר, והעלה על הכתב את אשר שמע. הוא ניסה לכתוב במקומו של האיש הצנוע ששוחח עמו.

הנה הם, המשפטים הללו, פה ולשון לאותו יהודי אנונימי, צנוע ושקט.

למרות שאני נראה איש פשוט למדי, לאט לך רבי מלשפטי.

אמת, אני נושא על עצמי את כל הסיבות שבעולם כדי שתחשבי לאיש פשוט.

קסקט שחור ומיושן תולה על קדקדי.

חולצה משובצת בלויה, מתאמצת להישאר מחוברת לצווארון, מונחת עלי ברפיון.

מכנסי האפורות, לא אכחד, ראו ימים טובים יותר בעבר.

כפות ידי, הלא רואה אתה, מייבולות הנה, מחוספסות וגסות.

משקפי הישנות תחובות על אפי וקשורות בחוט עבה לצווארי. אין לי כסף כדי לתקן אותם אם הם יישברו, חלילה.

אם לא די בכל אלו, אתה רואה אותי תדיר מהדס אחר רכב התברואה העירוני. אוסף את מה שאחרים השליכו.

אבל, אני הנני, ועודני, ראשון לומדי הדף היומי!!! השומע אתה? ה-ר-א-ש-ו-ן. רבים הם לומדי הדף

דף מו/ב אמר רבה אמר רב הונא מכור לי באלו קנה

הונאה במסחר עתיקות

בסוגייתנו נחלקו השיטות בדעת רב הונא לגבי אדם שחפן מטבעות בידי והראה את אגרופו הקמוץ לסוחר באמרו לו: "מכור לי חפץ זה במטבעות אלו". הסוחר הסכים למכירה, אך לאחר שפתח הקונה את אגרופו, התברר כי הוא מכיל סכום זעום ביותר, ולפיכך, טוען המוכר כי מקח טעות יש כאן, משום שלא התכוון למכור את החפץ במחיר כה נמוך. לדעת רב אבא, כאשר המוכר מסכים למכור חפץ בלי לבדוק את כמות הכסף שבידי הקונה, הרי הוא מקבל על עצמו למכור חפץ זה תמורת הסכום שביד הלקוח בלבד, וגם אם יתברר כי הסכום פעוט, חלה המכירה, וכך פוסק השולחן ערוך (ח"מ סי' רכ"ז סעי' י"ט). לעומתו סובר רבה, כי גם באופן זה יש דיני אונאה ורשאי המוכר לטעון כי מקח טעות יש כאן (עי' בטור ח"מ שם וברמ"א). להלכה הט"ז (שם, וכן כתב הערוך השולחן שם סעיף ב') כתב שהעיקר כדברי השולחן ערוך.

כל זאת כאשר שוויו של החפץ הנמכר ברור לכל, אלא שעסקת המכר נעשית בצורה מעורפלת. אולם, ישנן עסקאות שבהן **שוויו של החפץ** הנמכר אינו ברור כלל ועיקר.

רכישת זכויות דיג בנהר: כך דן בספר משפט שלום (בעל המהרש"ם שו"ע שם) אודות אדם שרכש יער כדי לחטוב את עציו, אך לאחר סיום כריתת עצי היער התברר לו, כי כמות העצים שבידי אינה תואמת את הציפיות שהוא תלה בעיסקה, ולפיכך הוא טען לביטולה שהרי היא מקח טעות. טענה זה נשמעה מפיו של סוחר, שרכש זכות דיג בקטע מסויים של נהר שופע דגה, אך לאכזבתו חכותיו העלו מעט דגים רזים, שלא היה בהם די כדי להתפרנס. אולם בעל משפט שלום השיב להם כי כל הרוכש סחורה שאינה מוגדרת באופן חד-משמעי, יודע שייתכנו שינויים בלתי צפויים בהיקפה ובטיבה, ומקבל על עצמו בשעת הקנייה, כי הקניין יחול בכל מקרה.

קניית חפצים במכירה פומבית: לאור דברים אלו, גם כתב בעל שואל ומשיב (מהדורה ד' ח"ג סי' קל"ט), שהרוכש חפצים במכירה פומבית אינו יכול לדרוש את ביטול המקח בטענה שהסכום ששילם גבוה לעומת שווים הריאלי, משום שהדבר מצוי במכירות מסוג זה.

מכירת "וימפל" תמורת \$10,000: מנהג היה בישראל בדורות עברו, שאבי הרך הנוולד היה מייחד אבנט - וימפל - לחגור בו ספר תורה, ובשעת הברית היו מניחים אבנט זה על הרך הנימול. "וימפלים" מדורות עברו נסחרים כחפצי עתיקות בין סוחר יודאיקה. כך רכש סוחר עתיקות "וימפל" מחבירו תמורת \$10,000. כעבור זמן קצר שב הקונה לבית חבירו סמוק פנים ונזעם וטען, כי הוא הראה את ה"וימפל" למספר "מבינים" שהרימו גבה לשמע המחיר העצום שהוא שילם עבורו, ולדעתם אין ערכו עולה על \$3,000.

בית הדין שאליו הגיעו הצדדים נטה לקבוע, כי אדם הרוכש חפץ מסויים מסוחר עתיקות לוקח בחשבון, כי יתכן ששוויו של החפץ העתיק נמוך מאד לעומת המחיר שהוא משלם עבורו,

צעילוי נשמת

הר"ר **שואל צבי איינהורן** ז"ל

ב"ר חיים נפתלי ז"ל

נלב"ע ה' בניסן תשס"א

תנצב"ה

הונצה ע"י בניו ובני משפחותיהם שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **זיסל (סרין) רובנר** ע"ה

בת הרה"ח ר' משה ז"ל

נלב"ע ח' בניסן תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה הר"ר **דוד רובנר** ומשפ' שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מרת **חנה שנור** ע"ה

בת הר"ר חיים יעקב ז"ל

נלב"ע י"א בניסן תשכ"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה יידנו הר"ר **אבי שנור** הי"ו ומשפ' שיחיו

שהרי המחיר של חפץ עתיק תלוי במספר מצבים משתנים, וממילא כבר בעת הקנייה הלקוח מביא בחשבון שיתכן כי המחיר ששילם הוא מופרז.

דף מז/ב דבר תורה מעות קונות

זוכה בפיס שנאלץ לחלוק את זכייתו עם אחר

לפני שנים רבות רכש יהודי מסויים כרטיס הגרלה. לאחר מכן הוא הציע לחבירו להשתתף איתו בהוצאות רכישת הכרטיס, ואכן, חבירו הסכים לכך ושלשל לידי את דמי מחצית שוויו של כרטיס ההגרלה. כעבור מספר ימים גילה המוכר לשמחתו הרבה, כי כרטיסו עלה בגורל והוא זכה בסכום עצום. תוך שהשמחה התפשטה בקרבן, החלו להתרוצץ בראשו רעיונות שונים כיצד לנשל מן הזכיה את חבירו שרכש ממנו את מחצית הכרטיס. ואמנם, לאחר מחשבה מעמיקה הופיע המוכר בפני בעל האמרי בינה כשבפיו טענה חזקה המבוססת על דברי סוגייתנו, בה מבואר, כי **מטלטלין אינם נקנים בקניין "כסף"** כי אם בקניין "משיכה". אמר, איפוא, המוכר לקונה: "לא קנית את הכרטיס במשיכה אלא שילמת את תמורתו בלבד, וממילא לא קנית אותו מעולם. הרי לך, איפוא, את הסכום ששילמת לי תמורתו", סיים המוכר, תוך שהטיח את דמי מחצית הכרטיס על השולחן, ו"בזאת נסיים את הדיון". אולם, הגאון בעל האמרי בינה (שו"ת חלק הקניינים סי' ה) השיב למוכר, כי אם הוא ילמד את דברי סוגייתנו ויתבונן בהם היטב, יתברר לו כי אין ממש בדבריו. הבה נעיין בסוגייתנו.

במשנתנו מבואר כי מטלטלין נקנים על ידי "משיכה" בלבד, בניגוד למקרקעין שנקנים בכסף, בשטר או בחזקה. אלא שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש איזה מעשה קניין מועיל מן התורה לקניית מטלטלין. לדעת ריש לקיש, דין התורה זהה למבואר במשנתנו, שמטלטלין נקנים במשיכה בלבד. אולם רבי יוחנן חולק על כך וסובר, כי מן התורה אפשר לרכוש מטלטלין בקניין כסף, וחז"ל הם שביטלו את קניין כסף ותקנו במקומו קניין משיכה.

לדעת רבי יוחנן, שהלכה כמותו במחלוקת זו, הטעם שחכמים ביטלו את האפשרות לקנות מטלטלין בכסף בלבד, הוא כדי למנוע מקרי הפסד חמורים מן הקונים, וכלשון סוגייתנו **"שמא ימהר להציל חפצים אשר רוכשיהם שילמו עבורם אך טרם לקחום לרשותם, והוא יטען בפניהם כי חפציהם הם שנאנסו, וכך ישארו הלקוחות בלי כסף ובלי סחורה. לפיכך, תקנו חז"ל כי החפץ יהיה שייך למוכר כל עוד הקונה לא משך אותו לרשותו, וכך במקרה של שריפה, ימהר, איפוא, המוכר להציל את החפץ, שהרי אם החפץ ישרף, הוא יאלץ להחזיר את הכסף לידי הקונה, משום שהחפץ עדיין אינו שייך לקונה** (כך דעת רוב הראשונים).

מעתה, אומר בעל אמרי בינה, שדן בעניין כרטיס ההגרלה, ברור שחששם של חז"ל אינו קיים כאשר המוכר נשאר שותף בחפץ אותו מכר, ואם תפרוץ שריפה במחסן הוא ימהר להצילו, לפיכך, תקנת חז"ל שביטלו קניין כסף במטלטלין, אינה נוגעת למקרים מעין אלו, וממילא מכירת מחצית כרטיס ההגרלה תמורת הכסף שהועבר לידי המוכר חלה גם חלה, ועל המוכר לחלוק את זכייתו עם הקונה.

לדעה זו שותף גם בעל שואל ומשיב (שו"ת מהדורה ג' סי' צ"ט) שכתב, כי תקנת חז"ל שביטלה קניין כסף במטלטלין אינה חלה באופן גורף על כל הקניינים הנעשים בכסף, ולדוגמא, אפשר לקנות ספרי קודש בכסף, שהרי כל אדם יחרף את נפשו להציל ספרי קודש משריפה, אף אם אינם שייכים לו.

אכן, הרמ"א (שו"ע חו"מ סי' קצ"ח סעי' ה) מביא דעות של פוסקים הסוברים, שאפשר לקנות חפץ בכסף אם אותו חפץ נמצא במקום שאין בו חשש דליקה. אמור, איפוא, כי חז"ל ביטלו את קניין הכסף רק היכן שנשקפת סכנה לרכושו של הלוקח. אולם, יש לציין את דעת הש"ך (שם ס"ק ט) החולק וסובר כי חז"ל לא חילקו בתקנתם שחלה על כל מקרי המכירה ללא הבדל וחילוק (ע"ע שו"ת ערך ש"י חו"מ סי' קצ"ח, פתחי תשובה שם).

דף מח/א מי שפרע מאנשי דור המבול

קללת "מי שפרע", מדוע וכיצד

אף אדם אינו רוצה לעמוד בפני בית דין שישיית עליו קללה בנוסח: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו". קללה זו תוקנה על ידי חז"ל ויועדה לאדם שמבטל את מקחו. בשורות הבאות נעמוד בקצרה על מקורה של תקנה זו, ועל מספר שיטות עיקריות בנוגע להחלת הקללה האמורה. כמבואר במאמר הקודם, לדעת רבי יוחנן, מן התורה ניתן לקנות מטלטלין בכסף, אלא שחז"ל ביטלו את קניין המעות במטלטלין, ואדם שנתן מעות תמורת חפץ מסויים, לא קנאו עד שימשכנו או שיגביהנו. לדעת ראשונים רבים (רמב"ם הל' מכירה פ"ז, ועי' רשב"א בסוגייתנו שנסתפק בדבר) חז"ל תקנו את קללת "מי שפרע" בעת ובעונה אחת בה הם ביטלו את "קניין כסף" במטלטלין וקבעו, כי המבטל עסקה שדמיה שולמו, יקולל בקללת "מי שפרע". זאת, כדי למנוע אנדרלמוסיה רבתי בשוקי המסחר.

בן שביקש לתבוע את אביו לדין תורה: קללת "מי שפרע" מוגדרת על ידי הפוסקים לדורותיהם כקללה חמורה ביותר, המהרש"ם (שו"ת ח"א סי' מ') אף פסק לאדם שקנה חפץ מאביו ושילם לו

היומי בכל העולם, נכון? הרבה מאד יהודים. אני הראשון שבהם.

לא. לא הוא הניח יד כבדה על כתפי, לא הבנת אותו. כשרבי מאיר שפירא ייסד את הדף היומי, עוד לא נולדת. אני לא היהודי הראשון שהתחיל ללמוד דף היומי. לא הבנת. אני הראשון שלומד דף היומי. לא הבנת? אם יש לך זמן, אסביר את עצמי. תבין את הכל.

כבר אמרתי לך, ואם לא אמרתי, אומר עכשיו. מעולם לא למדתי מקצוע הגון לשמו, הנדסה, מחשבים, ועוד לימודים שאיני רוצה להעלות על שפתי כדי לשמור על שיני. מלפנים, שנים רבות, הופנתי למחלקת התברואה על ידי לשכת התעסוקה, וכבר שלושים ושתים שנה שאני מקפץ אחרי רכב הפינוי, ועושה את מה שצריך לעשות.

אני צריך לקום בשלש בבוקר לעבודתי. תשאל את הנהג של ה"פאחאזבל", הוא יגיד לך. שלש בבוקר. ואני, אבא שלי נוחו עדן אמר לי, תלמד תורה לפני הכל. משה, תעשה מה שאתה צריך, אבל קודם כל תלמד תורה. אתה מביין? אני רואה שאתה מתחיל להבין, נכון? אז תראה, אבא שלי היה קם בשבע בבוקר והולך ללמוד תורה, אחר כך הלך לעבודה. אבל מה אני יכול לעשות, העבודה שלי מתחילה בשלש בבוקר! אז אני לומד תורה בשתיים בלילה, משכים שעה אחת לפני הזמן ולומד תורה. הדף היומי. לפעמים אני עוד רואה את המניינים המאוחרים של אלה שעוד לא הלכו לישון, כשהם מתכנסים ב"זכרון משה", חלק מהם קבועים, באותה שעה, לא משנה.

העיקר, הבנת? בשתיים בלילה אני פותח את העיניים העייפות שלי, אומר ברכות השחר, ואחר כך אני פותח את הגמרא ולומד את הדף היומי. לפעמים, אגלה לך, אני גם מצליח ללמוד תוספות קטן, בדרך כלל, התוספות שלמעלה. שנגמר אחרי ארבע שורות.

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד * עכשיו <3029

חודש ראשון התנסות חינם

אחרי שעה אני סוגר את הגמרא. נותן לה נשיקה חזקה, ולפני שאני לובש את הכפפות על הידיים, אני מחבק אותה ומחזיר אותה לארון, ואז אני יוצא לעבודה, ואין מאושר ממני עלי אדמות. **אתה** מבין, הבנת? אני בטוח! רואים עליך, נכון? אתה יודע מה זה, להיות ה-ר-א-ש-ו-גן שלומד דף היומי?

הוא שפסף את כפות ידיו המיובלות, תחב את משקפיו לעבר עיניו קצרות-הרואי, הטיב את מכנסיו האפורות, הידק את צווארנו הבלה, מחץ את כובעו על קדקדו ונעלם בשקט. **האיש** הראשון בעולם שלומד את הדף היומי.

ירושלים
מוקדש לאיש הפשוט, לומד הדף

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 474 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מ/א וזאת לפני ישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו

על גאולה, תמורה, ו...נעליים

מעשה בחסיד בעל ממון, שנטה למספר ימים לעיירה בעלז, לרגל חג השבועות, כדי לחסות בצל האדמו"ר רבי יששכר דב מבעלז זצ"ל [נכדו של השר שלום זצ"ל].

בעת הכנותיו לחג פגש העשיר ידיד נעורים, עני ואביון שנעליו קרועות, וגם הטלאים שנתפרו עליהן נפרמו זה מכבר.

רוח רחמיאית אפפה את העשיר. בו במקום הוא חלץ את נעליו היקרות מעל רגליו ונתן לעני האומלל, ותחתן לבש את נעליו הבלואות של העני.

המעשה האציל התפרסם ועשה לו כנפיים, עד שהשמועה גם חדרה אל הקודש פנימה לחדרו של הרבי, אשר התבטא בצחות לשונו, כי למעשה הצדקה הנדיר של העשיר יש רמז נאה במגילת רות, בה נאמר: "וזאת לפני ישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו".

עבורו אך האב ביקש לחזור בו מן המקח, שאסור לו לבן לבקש מבית הדין שיקללו את אביו על כך, שהרי הבן חייב בכבוד אביו. כל שנותר לבן, כתב המהרש"ם, הוא לבקש מבית הדין, **שיודיע** לאביו, כי העושה כן מקללים אותו בקללת "מי שפרע".

אין המקום מאפשר להרחיב כעת בהסברת כל גדרי תקנת "מי שפרע", אך נוכל להעמיק ולהתבונן בתוכנה של תקנה זו על פי דברי הנודע ביהודה (שו"ת מהדו"ק י"ד סי' ס"ט) הכותב שתי אפשרויות לביאור תקנת הקללה [ע"פ דעות המובאות בשו"ע].

א. הקללה משמשת כתחליף לקיום המקח. היינו, קניין המעות שריר וקיים כל עוד מבטל העסקה אינו מקבל על עצמו את הקללה, ואם ברצונו לבטל את הקניין, עליו לקבל על עצמו קללה זו. **ב.** בכל מקרה קניין מעות אינו חל, אך חז"ל תיקנו קללה זו כדי לדרבן את המבקש לבטל את העסקה, להמשיך לבצע את שסוכם בינו לבין חברו.

יורשים שביקשו לבטל קניין שעשה אביהם: ההבדל המעשי בין שתי הסברות, בא לידי ביטוי במעשה הבא שנדון בפני הגאון רבי חיים עוזר גראדז'ינסקי זצ"ל (שו"ת אחיעזר ח"ג סי' מ'). ראובן ביקש לרכוש חפץ משמעון ושילם את תמורתו, אך עדיין לא קנאו בקניין משיכה או בקניין הגבהה. זמן קצר לאחר התשלום נפטר הקונה, ובניו ביקשו לבטל את העסקה שעשה אביהם.

כאשר נדון האם ניתן לחייב יתומים אלו בקללת "מי שפרע", נמצא, לכאורה, כי שאלה זו תלויה בשתי הסברות האמורות לעיל. שכן, אם תקנת חז"ל היתה שקניין הכסף אינו חל כלל, אלא שאם מי מהצדדים לעסקה אינו מוכן להמשיך ולבצע את המקח, הוא יקולל בקללת מי שפרע, אזי, אין ניתן להשית קללה על היתומים, שהרי הקללה מושגת על ראשו של המתחיל את המקח ולא **מסיימו**, והם הרי לא התחילו את המקח, כי אם אביהם.

אולם, אם תקנת חז"ל לא ביטלה את חלותו של קניין הכסף, אלא שהם תקנו כי מי **שיבטל קניין** מסוג זה יקולל, אזי, כל אדם שמבטל קניין כסף חייב במי שפרע, גם אם לא הוא עשה את הקניין, ולפיכך, נתחייבו היורשים בקללה.

ואכן, הגר"ב זולטי זצ"ל (משנת יעבץ חו"מ סי' ל"ג) כתב, כי ספק זה תלוי במחלוקת הפוסקים. ולפיכך, לכתחילה אין היתומים יכולים לחזור בהם מן המקח, אך אם עשו כן, אין לחייבם בקללת "מי שפרע" [אמנם, האחיעזר הכריע, שלעולם אין קללת "מי שפרע" ליתומים, ועיי"ש טעמו].

דף מט/א במתנה מועטת

אדם שהבטיח להשתתף באירוע, ואח"כ הוזמן לברית, מה יעשה?

סוגייתנו עוסקת בדבר חובתו של אדם לעמוד בדיבורו, ומבואר בה, כי אדם שאינו עומד בדיבורו, כגון, המבטיח לתת דבר מה במתנה לחבירו ואינו מקיים את דבריו, הרי הוא "מחוסר אמנה", שאין רוח חכמים נוחה הימנו (לעיל מח/א). הרמב"ן (קידושין ז/ב) אף מגדיר בחריפות את סלידתם של חז"ל מאדם זה וכותב שחכמים "מחזיקין לו רעה" למחוסר אמנה.

אמנם, אין אדם מכונה כך, אלא אם הוא לא קיים הבטחה שחבירו **האמין** לה, היינו, רק אם הוא הבטיח לחבירו לתת לו דבר המתקבל על הדעת. אולם, אם הבטיח הרים וגבעות לחבירו, אין הוא חייב לקיים את דבריו, משום שחז"ל אמדו בדעתו של האמור לקבל את המתנה שהוא לא האמין להבטחה המופלגת.

קהילה שביקשה לבטל את התחייבותה: באחת מקהילות ישראל בגולה, התעוררה שאלה שנגעה לדברי סוגייתנו. היה זה כאשר הקהילה ביקשה לחזור בה מהתחייבות מסויימת, תוך שבאי הקהילה טענו כי אין לכנותם "מחוסרי אמנה", שהרי הם מבקשים לחזור בהם ממתנה גדולה, ורק החוזר בו ממתנה קטנה מכונה כן. אולם, על פי דברי המרדכי בסוגייתנו שנפסק הלכה כמותו (שולחן ערוך סי' ר"ד סעי' ט') קבע המהרש"ם (שו"ת ח"ז סי' קצ"א), כי אין דינו של ציבור שהבטיח מתנה גדולה, דומה ליחיד שהבטיח זאת, ושני טעמים כתבו הפוסקים (סמ"ע שם) לחלק בין ציבור שהבטיח הבטחה לבין יחיד שהבטיח הבטחה.

א. אדם סומך על הבטחה שקיבל מן הרבים, ומאמין לה, גם אם מתנה מרובה הובטחה לו על ידם. **ב.** כאשר ציבור אנשים מתחייב ליתן סכום גבוה, מתחלקת התחייבות זו ביניהם, ולפיכך, כל אחד מהם נושא בעול סביר, ולגביו הבטחה זו היא כהבטחת מתנה מועטת, שאסור לחזור ממנה. "מתנה מועטת" היא, איפוא, הגדרה להתחייבות אשר המקבל סומך על דברי הנותן ומאמין להם.

אינה דומה הבטחת העשיר להבטחת העני: לפיכך, גם כתבו הפוסקים (חוות יאיר סי' מ"ה, מהרשד"ם חו"מ סי' קכ"ח ועוד), כי אין דינו של אדם עשיר שהבטיח לתת מתנה מסויימת דומה לדינו של אדם עני שהבטיח לתת מתנה זהה. שכן עבור העשיר זו מתנה מועטת, אך עבור העני הרי היא מתנה גדולה מאד. עם זאת, בית הדין אינו כופה על אדם לקיים את הבטחתו, מאחר שאין זו חובה הלכתית כי אם קריאת חז"ל לאדם ללכת בדרך הישר (מהרי"ק שורש קי"ח).

הכרזה בבית הכנסת על מחוסר אמנה: מעניין לציין את דברי בעל האגודה (פ"ו דב"מ אות ס"ו ובמהר"ם מינץ שו"ת סי' ל"ט) הכותב, כי ראוי לקבוע בכל קהילות ישראל כי לפני תפילת מוסף של שבת יכריז גבאי בית הכנסת, ש"פלוני מחוסר אמנה על שלא רצה לקיים דיבורו, ואין רוח חכמים

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: 3764*

נוחה הימנו". כל זאת, כדי לענוש אדם זה ולהרתיע את הציבור מלנהוג כמוהו. אמנם, בספרי הפוסקים אין מוזכרת תקנה מעין זו, כפי שכתב בעל הכנסת הגדולה (סי' ר"ד הג"ה ט' אות י"ז בשם המרדכי בסוגייתנו) כי די בכך שבית הדין יודיעוהו כי הוא "מחוסר אמנה". מדברי בעל האור זרוע (ועוד, הובאו בשו"ת נחפה בכסף ח"ב דף רס"ה) אף עולה, כי גם בהודעה זו אין צורך.

ראוי לאדם לקיים את כל הבטחותיו: למרות שהמבטיח לתת מתנה גדולה אינו חייב לקיים את דבריו, כתב בעל הפרי יצחק (ח"א סי' נ"א), כי ראוי לו לנהוג במידת חסידות ולעמוד בדבריו. כך גם מסכם את הנושא רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל (שו"ע הרב מכירה ומתנה ח"א) שכתב, כי ראוי לירא שמים לקיים את כל דבריו.

מן הראוי לציין את דברי המרדכי בסוגייתנו הכותב, כי אמנם החוזר בו מהבטחה ליתן מתנה גדולה אינו "מחוסר אמנה", אך אין אדם רשאי לחזור בו מהבטחה מרובה **לעני**. שהרי ללא קשר לנושא של "מחוסר אמנה", הבטחתו חשובה כנדר לצדקה, שעליו לקיימו.

ברית מילה, או השתתפות באירוע? שאלה מעניינת התגלגלה אל בעל החלקת יעקב (שו"ת אורח סי' כ"ד) מאת יהודי נשוא פנים שהבטיח לכבד בנוכחותו אירוע מסויים. אולם, זמן קצר לפני מועד האירוע הוא הוזמן להשתתף בברית מילה, ומידעו נקלע להתלבטות קשה. מצד אחד עליו לקיים את דבריו ולהשתתף באירוע. מאידך גיסא הרמ"א (שולחן ערוך יו"ד סי' רס"ה סעי' י"ב) כתב, "וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה הוי כמנודה לשמים".

הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל השיבו, כי אדרבה, מהלכות ברית מילה עצמה אנו למדים, כי עליו לקיים את הבטחתו הקודמת ולהשתתף באירוע. שהרי, הרמ"א (שם) הוסיף וכתב, כי אדם שאינו משתתף בסעודת ברית מילה, מפני שאינו רוצה להסב בחברת אנשים שאינם הגונים, אינו חייב לעשות כן. מכאן למדים אנו, כי כאשר יש גנאי בדבר, הנמנע מהשתתפות בסעודה זו אינו מנודה. ומאחר שגם "מחוסר אמנה" הרי הוא מגונה ביותר, מוטלת עליו החובה לקיים את הבטחתו הראשונה.

דף מט/א הין צדק והלא

על איזו מצווה יש לבזבז יותר מחומש?

ידועים דברי הגמרא (כתובות פו/א) ש"פריעת בעל חוב מצוה". כלומר, מצוה על הלווה לפרוע את חובו למלווה. לדעת רש"י והר"ן (כתובות שם) מקורה של מצוה זו הוא דברי חז"ל בסוגייתנו, הדורשים מהפסוק (ויקרא יט/לו) "מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם", שאדם חייב לעמוד בדבריו, ולפיכך, גם על הלווה מוטלת חובה לעמוד בדבריו ולפרוע את חובו למלווה (מקורות נוספים למצווה זו מובאים בשיטה מקובצת כתובות שם בשם הריטב"א והרא"ה, ובשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תר"י, וע"ע שו"ת תשב"ץ ח"א סי' צ"ד).

לכאורה, מאחר שהלווה משעבד את עצמו להחזרת החוב, אין דרושה מצווה מיוחדת לשם כך. ואמנם, הסברים רבים נכתבו (עיין שו"ת המבי"ט ח"א סי' נ"א, בית יוסף חו"מ סי' ק"ז, ש"ך חו"מ סי' ל"ט ס"ק ב', קצוה"ח שם ס"ק א') במטרה לבאר באיזה אופן פריעת בעל חוב היא מצווה ותו לא. אין כאן המקום להאריך בנושא זה, אך נציין קושיה מעניינת, שתלמיד חכם גדול הקשה להגאון רבי חיים סולוביצ'יק זצ"ל (חיזושי הגר"ח סטנסיל כתובות פו/א סי' קכ"ט).

ידועה תקנת חז"ל (כתובות נ/א) שאין לו לאדם לבזבז סכום העולה על חמישית מנכסיו עבור קיום מצוות. יוצא, איפוא, כי גם לווה לא יהיה חייב להחזיר למלווה סכום כסף העולה על חמישית מערך נכסיו. היתכן הדבר? כמובן שלא. תירוצים מעניינים ומרתקים הובאו באחרונים על קושיה זו. הגר"ח עצמו ענה לאותו תלמיד חכם, כי אל לו לאדם לבזבז **מנכסיו** יותר מחומש עבור מצווה, כאשר הוא מוציא את **ממונו** לקיום המצווה. אולם, הלווה הרי מחזיר את ממון המלווה, ולא את ממונו האישי, ולפיכך חייב הוא להשיב את מלא סכום ההלוואה!

והנה, דרשו חז"ל כי העושה צדקה עם העני מיטיב בכפליים. ראשית, מתן צדקה מקרב את הגאולה, ושנית, העולם מלא תמורות. היום זה עני וזה עשיר ומחר להיפך. אולם הנותן צדקה לעני זוכה, שאף הקב"ה גומל עמו חסד וממשיך להחזיק בו. **מעתה,** אמר הרבי מבעלז זצ"ל, זהו שכתוב בפסוק "על הגאולה ועל התמורה" - הצדקה שמביאה את הגאולה, ונותנת תמורה לנותן הצדקה, "שלף איש נעלו ונתן לרעהו"... (הרש"י זוין מועדים עמ' 359).

דף מז/ב דבר תורה מעות קונות

כסף קונה תורה

נוהג היה הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל ממיר לשלם במעות עבור כל מערכה בדברי תורה שהשמיעו באוזניו בחורי הישיבה. היו ממליצים על כך: "דבר תורה - מעות קונות"...

לעילוי נשמת

מרת **חווה לאה פריימן** ע"ה

ב"ר דב ז"ל

נלב"ע ח' בניסן תשס"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שרגא פייבל** ז"ל

ב"ר יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ח' בניסן תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל

ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א

והרבנית מרת **בתיה אליעזרי** ע"ה

ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל

נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **יצחק גולדשטיין** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע ו' בניסן תשמ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק ישראל קנופך** ז"ל בהרה"ח ר' יונה צבי הלוי ז"ל

נלב"ע י"א בניסן תש"ס **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה שטרנטל** ע"ה ב"ר נחום זאב ז"ל

נלב"ע ו' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה הר"ר **ברוך מרדכי שטרנטל** ומשפחתו שיחיו - גבעת שמואל

נר ה' נשמת אדם

נר ה' נשמת אדם

